

ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУДЫҢ НОРМАТИВТІК ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ НЕГІЗДЕРІ

1. Қазақстандағы қаржылық бақылау мен мемлекеттік аудитті ұйымдастыру мен жүргізудің нормативтік базасы

Қаржылық бақылаудың нормативтік негіздері – бұл қаржылық бақылауды және мемлекеттік аудитті жүзеге асыруда қолданылатын заңнамалық және нормативтік актілердің жиынтығы. Қазақстан Республикасында қаржылық бақылауды ұйымдастыру мен жүргізу келесі негізгі заңдар мен нормативтік актілерге негізделеді:

- "Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы" Қазақстан Республикасының заңы – бұл заң мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылаудың құқықтық негіздерін айқындайды, бақылау органдарының өкілеттіктерін, аудит жүргізу тәртібін, аудит субъектілерінің құқықтары мен міндеттерін белгілейді.

- Бюджет кодексі – мемлекеттік қаржылық бақылаудың негізгі принциптері мен ережелерін айқындайды, бюджеттік қаражатты басқару мен бақылау тәртібін реттейді.

- Салық кодексі – салықтық бақылауды жүзеге асыру ережелерін, салық төлеушілердің құқықтары мен міндеттерін және салықтық аудиттің негіздерін белгілейді.

- Қаржы министрлігінің нормативтік актілері – қаржылық бақылау және ішкі аудит жүргізу ережелерін, әдістемелік ұсынымдарды қамтиды.

- Есеп комитеттің ережелері – мемлекеттік бюджеттің орындалуын бақылауды жүзеге асыратын Счетный комитеттің қызметін реттейтін нормативтік құжаттар.

Нормативтік база мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылау органдарына нақты өкілеттіктер мен міндеттерді жүктейді және қаржылық есептіліктің заңдылығы мен тиімділігін қамтамасыз етуге бағытталған.

Мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізудің жалпы әдістемесі

Мемлекеттік қаржылық бақылау әдістемесі қаржылық бақылау жүргізудің жүйелі тәсілдерін, құралдарын және әдістерін қамтиды. Қазақстанда мемлекеттік қаржылық бақылау келесі әдістемелік қадамдарға негізделеді:

1. Жоспарлау:

- Аудит пен бақылау объектілерін анықтау.
- Қаржылық бақылау мақсаттары мен міндеттерін белгілеу.
- Тексерулерді жүргізу мерзімдерін және аудит көлемін анықтау.

2. Талдау және деректер жинау:

- Қаржылық құжаттар мен есептерді зерттеу.
- Бюджеттік қаражаттың жұмсалуды тексеру.
- Қаржылық операциялардың заңдылығы мен дұрыстығын бағалау.

3. Тексеру және бағалау:

- Қаржылық есептілікке талдау жүргізу.
- Бюджеттік шығындарды тиімді пайдалану және мақсатқа сай жұмсалуды тексеру.
- Мемлекеттік бағдарламалар мен жобалардың орындалуын бақылау.

4. Есеп беру және ұсыныстар жасау:

- Қаржылық бақылау нәтижелерін талдап, қорытындылар жасау.
- Қаржылық және басқару жүйесін жетілдіру бойынша ұсыныстарды дайындау.

5. Мониторинг және бақылау:

- Тексеру нәтижесінде берілген ұсыныстардың орындалуын бақылау.
- Қаржылық тәртіпті сақтау бойынша шаралар қабылдау.

Мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің маңызды элементі – тәуекелдерді басқару және тәуекелдерді бағалау әдістерін қолдану. Бұл әдіс қаржылық бақылаудың тиімділігін арттыруға және құқық бұзушылықтардың алдын алуға мүмкіндік береді.

Ішкі мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жүргізу ережелері

Ішкі мемлекеттік аудит – мемлекеттік органдар мен ұйымдар ішінде жүргізілетін қаржылық бақылаудың бір түрі. Ол ұйымның қаржылық ресурстарын басқару тиімділігін арттыруға және қаржылық тәртіпті сақтауға бағытталған. Ішкі аудит мемлекеттік бюджет пен қаражатты дұрыс әрі тиімді пайдалануды қамтамасыз етуге арналған.

Ішкі мемлекеттік аудит келесі ережелерге сәйкес жүргізіледі:

1. Жоспарлау ережелері:

- Аудитті жүргізудің мақсаттары мен міндеттері анықталады.
- Аудит жүргізу жоспары мен тексеру мерзімдері бекітіледі.
- Аудитті жүргізетін топ тағайындалады.

2. Аудит жүргізу ережелері:

• Ішкі аудит ұйымның қаржылық есептілігін, бухгалтерлік құжаттарын және қаржылық операцияларын тексереді.

• Қаржылық операциялардың заңдылығы, дұрыстығы және мақсатқа сәйкестігі бағаланады.

- Аудит барысында құқық бұзушылықтар анықталса, тиісті шаралар қабылданады.

3. Нәтижелерді тіркеу және есеп беру ережелері:

- Аудит нәтижелері туралы есеп жасалады.

• Аудиторлар анықталған кемшіліктер мен құқық бұзушылықтар бойынша ұсыныстар береді.

- Ішкі аудит нәтижелері ұйым басшылығына беріледі.

Ішкі аудиттің негізгі мақсаттары:

- Қаржылық тәртіптің сақталуын қамтамасыз ету;
- Қаржылық есептіліктің дұрыстығын тексеру;
- Мемлекеттік қаражаттың мақсатты және тиімді пайдаланылуын қамтамасыз ету.

Ішкі аудит сыртқы аудиттің бір бөлігін толықтырады және ұйым ішіндегі қаржылық бақылау жүйесін күшейтуге мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасындағы қаржылық бақылау мен мемлекеттік аудит заңды негіздерге сүйенеді және нақты әдістемелерге негізделеді. Ішкі мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылау жүргізудің ережелері қаржылық есептіліктің дұрыстығын, бюджеттік қаражаттың мақсатты пайдаланылуын және қаржылық тәртіптің сақталуын қамтамасыз ету үшін маңызды рөл атқарады. Қаржылық бақылау мен мемлекеттік аудит жүйесінің тиімділігі мемлекеттік ресурстарды дұрыс басқару мен елдің қаржылық тұрақтылығына ықпал етеді.